

УДК 658.1/5

**СУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В
УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОГО РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА**

Шматько Наталія Михайлівна

Різні аспекти управління розвитком та стійкістю роботи підприємства розглядалися в працях багатьох вчених економістів, проте низка завдань, пов'язаних з поєднанням процесів розвитку й функціонування, визначенням припустимого рівня втрати стабільності роботи під час трансформаційних змін, пошуком пріоритетних напрямків економічного зростання, залишається недостатньо розробленою як в теоретичному так і в практичному аспектах.

Актуальність теми визначається об'єктивною необхідністю забезпечення розвитку національної економіки, вирішення проблем формування механізмів, спрямованих на удосконалення внутрішнього стану підприємства й потребуючих безупинного пошуку нових форм і методів господарювання, відповідних організаційних структур, методів управління витратами й процесами виробництва, розробки нової ринкової поведінки, спрямованої на стабільне економічне зростання. Деякі з цих проблем у різній мірі враховуються в процесі організації, контролю, планування господарської діяльності підприємства. Однак комплексний, інтегрований підхід до управління стійким розвитком підприємства дотепер не одержав достатнього науково-теоретичного й практичного обґрунтування. Це й обумовило вибір теми, актуальність і доцільність проведення досліджень у даному напрямку.

Підприємство відіграє особливу роль у життєдіяльності сучасного суспільства. Воно виступає основним структуроутворюючим елементом економіки, який поєднує для виробництва продукції трудові, матеріальні й фінансові ресурси та є джерелом задоволення потреби суспільства в товарах і послугах. Законодавство України визначає підприємство як самостійний господарюючий суб'єкт, що володіє правами юридичної особи та здійснює науково-дослідну, виробничу й комерційну діяльність із метою одержання прибутку [1, 2]. Саме цілеполягання тривалий час визначалося основною властивістю для кожного підприємства.

Проте зараз сформувалося нове, більше універсальне розуміння основної властивості організації – стабільність, здатність до самопідтримки й саморегуляції, які обумовлені розвитком й удосконалюванням соціальних функцій [3, с.133]. Підприємство – це реальна система, у функціонування якої залучені як фізичні особи і матеріальні активи (основні фонди, капітал), так і суб'єкти, що знаходяться поза підприємством: постачальники, покупці продукції. Саме тому, одним з перших завдань, які доводиться вирішувати кожному підприємству, є питання про самоідентифікацію, уточнення його границь у господарському, адміністративному, технологічному й інших видах середовища. При цьому, у якості

механізму, що управляє підприємством та визначає його діяльність, виступає складна взаємодія внутрішнього й зовнішнього середовища, суть якої полягає в забезпеченні стабільності економічного зростання.

В економічній теорії склалося декілька основних концепцій підприємства, які описують його виникнення, діяльність і ліквідацію [4]. У кожній з них воно розглядається під певним кутом зору, з акцентом на ті або інші особливості досліджуваного об'єкта. На нашу думку, для розробки механізму управління стійким розвитком, підприємство найкраще розглядати з погляду концепції підприємства як своєрідного системного інтегратора – цілісного економічного суб'єкта, що поєднує в часі та у просторі різноманітні соціально-економічні процеси та отримує дохід шляхом використання системних мультиплікативних ефектів. При цьому підприємство розглядається як відносно стійка, цілісна й відмежована від навколишнього середовища самостійна соціально-економічна система, що інтегрує в часі та просторі процеси виробництва (реалізації) продукції й відтворення ресурсів. Сполучною ланкою між цими процесами служить потенціал – сукупність ресурсів і можливостей, що визначають характеристики розвитку підприємства при зміні навколишнього середовища.

Виробничо-господарська діяльність підприємства може бути представлена як складна імовірнісна динамічна система, що охоплює процес виробництва й збуту продукції в масштабах конкретного підприємства. Як елементи такої системи можуть бути виділені цехи, служби й інші підрозділи, або допоміжне й основне виробництво. При такому підході Б. Відеке та Ю.Б. Іванов вважають, що стабільність підприємства являє собою здатність системи зберігати рух за означеною траєкторією, тобто підтримувати намічений режим функціонування [5, с.12]. Стабільність підприємства – явище динамічне, котре викликає певний інтерес при розгляді його не тільки як простої пристосовності підприємства до умов середовища, але насамперед як зміну стану або поведінки організації в результаті заданого цілеспрямованого впливу на неї. При цьому, як відзначено в [6, с.138] поняттю «стабільність» близько за змістом поняття «керованість». Саме необхідність управління стабільністю (урахування всіх аспектів цього процесу) припускає виділення двох основних її різновидів: рівноваги й гомеостазу.

Оптимально організованими гомеостатичними системами, як відзначає Л.Н. Карданська, називаються системи, які для забезпечення стабільності в досягненні призначених цілей споживають мінімально можливі величини витрат [7, с.297]. При цьому гомеостаз розглядається як регулятор (механізм) підтримки системи в заданих параметрах або характеристиках, що не піддається формалізованому опису й прогнозуванню. Тому поняття гомеостазу базується на принципах більше високого порядку, чим звичайне «управління». Поводження гомеостатичних систем варто розглядати в комплексі з оббурюваннями, які виникають у результаті змін, що відбуваються як у навколишньому середовищі, так й у самій системі. У загальному виді стійкість

виступає однією з найважливіших характеристик поведіння відособленої, автономно функціонуючої системи щодо тих зовнішніх умов, у яких вона перебуває. Графічно модель стійкої системи можна зобразити у вигляді сфери, як це подано на рис. 1.1.

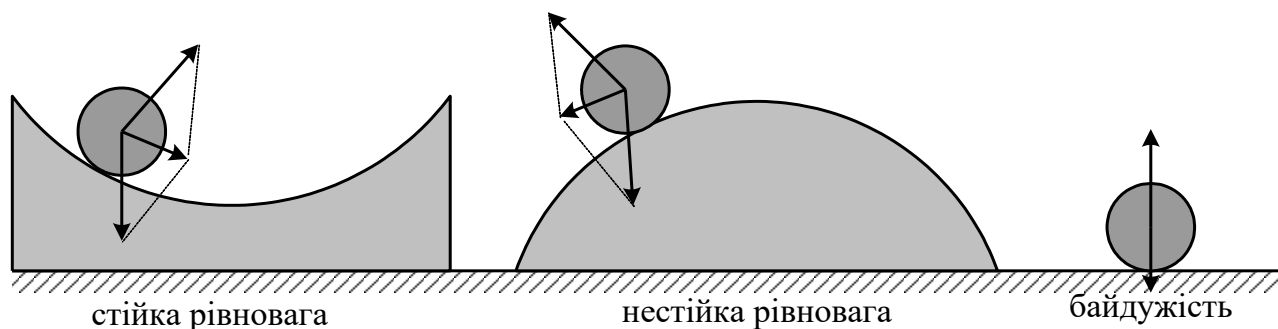


Рис. 1.1. Графічна модель стійкості системи [8, с.1087]

На цій моделі наочно видно, що стосовно зовнішніх умов, система має стабільність, якщо граничні значення, неминучих, випадкових й зовнішніх оббурювань, що дискретно впливають на неї, викликають такі за величиною відхилення її від стану рівноваги, які дозволяють цій системі повертатися у вихідний стан. Інтервал значень параметрів зовнішніх оббурювань, при яких система в стані стійко функціонувати, прийнято називати областю стійкості.

Література:

1. Алексеев І.В. Інтеграційні тенденції в розвитку підприємств / І.В. Алексеев , М.В. Ольшанська // Корпорації та інтегровані структури: проблеми науки та практики: Монографія. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2007. – С. 97-114
2. Анискин Ю.П. Корпоративное управление инновационным развитием / под ред. Ю.П. Анискина. – М.: Омега-Л, 2007. – 411 с.
3. Иванова Т.Ю., Приходько В.И. Теория организации. – СПб.: Питер, 2004. – 269 с.
4. Предпринимательская деятельность: проблемы, пути решения./ Под ред. д.э.н., проф. В.Н.Гриневой. Симферополь: Анаюрт. – 1995. – 302 с.
5. Видеке Б., Иванов Ю.Б. Система рациональной организации металлургического производства. – Х.: Изд-во «Основа» при Харьк. ун-те, 1994. – 174 с.
6. Иванова Т.Ю., Приходько В.И. Теория организации. – СПб.: Питер, 2004. – 269 с.
7. Карданская Н.Л. Принятие управленческого решения: Учебник для ВУЗов. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 407 с.
8. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров 2-е изд. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 1600 с.

